



Nro. 33.

A' FELS. CSÁSZÁRNAK ÉS A. KIRÁLYNAK
KEGYELMES ENGEDELMÉRŐL.

*Indult Bétsből, Kedden October 23-ik napján
1804-ik esztendőben.*

B é t s.

Ennnek a' népes városnak lakosai mostanában gyakran mulatják magokat, levegői utazásoknak nézésével, az úgy nevezett Praterben. — Mostanában Mayr nevű ide való Auszriai születésű úr készül, hogy az Országglószék' engedelmevel, a' Prof. Robertson ur példája szerént, egy golyobis segedelme által magát a' közönség' szemei előtt, a' föld színéről a' levegői magasságba felemelje. Tegnapra meghivta vala a' közönséget; meg is jelentek vala sok ezren a' nézők: hanem, a' golyobison valamelly lyuk esvén észrevehetetlenül, minden költség és igyekezet által is fel nem puffasz-

K k

tathatott annyira, mint a' felmeneteire kívántatott volna. Még ma sem mehetett egész tökéletességre: hanem a' nézők, a' lefizetett pénzért mindenkor szabadon bémehetnek a' Praterbe, mihelyest oly állapotba helyeztetheti az útzó a' golyóbissát, hogy a' felemelkedésre alkalmas legyen.

Prof. R o b e r t s o n, ismét hirdetéft adott-ki, hogy nem soká még egy levegői útat fog itt tenni, a' melly igen bevezetes fog lenni azért, hogy már most a' parachüt (vagy esésellenvaló) segédmélvel, nem állat, hanem élő ember fog, 1200 lábnyomnyi magasságról a' földre lebotsátkozni.

Erdély Ország.

Innen több helyekről érkeztek igen betses tudósításaink, a' mellyek minyájan azon solennitásokat adják elő, a' mellyel az Auszriai Háznak Örökös Császári méltóságra lett emeltetése a' folyó Oktob. 4 ikén innepeltetett meg. Mind ezekből méltán tehetjük ezen megjegyzést, hogy ezen örövendetes innepi solennitásokra nézve az a' különös történt: Erdélyben az ő Felsége más örökös országai felett, hogy itt, nem úgy mint ezekben, külömbkülömb napokon, hanem ennek minden városaiban ugyan azon egy napon és időben mentek véghez, következés képpen az egész ország mintegy vetélkedve azon egy időben bizonyította, örömének közönséges nyilatkoztatása által, jó Fejedelméhez viseltető és buzgó szeretetét.

Frantzia Birodalom.

A a c h e n b ő l Sept. 12 kén. Itt ilyen Császári Dekretom jött-ki tegnap: —

„Napoleon, a' Frantziák' Császárja, mind azoknak a' kik ezt olvasák, békeséget! —

„A' lévén törekedésünk, hogy a' tudományok és mesterségek, a' mellyek a' nemzetet nevezetessé és ditsőfféggé teszik, gyarapittassanak és előmenetelesittessenek; kívánván, hogy a' Frantzia Birodalom nem csak meg tarthassa azt a' felsőséget, mellyet magának a' tudományokban és mesterségekben szerzett, hanem hogy azt, a' kezdetében lévő század alatt még fellyebb emelhesse, annál, mint a' mennyire a' múlt alatt vitte, továbbá, azokat az embereket, a' kik a' tudományoknak és mesterségeknek pallérozásában leg több részt fognak venni, esmérni akarván: meg határoztuk, és meghatároztuk, mint következők —

I) Tzik. Nagy jutalmaknak kiosztatása fog minden tizedik esztendőben Brumaire' hónapnak 18-kán történni, a' mellyeket mi önnön kezünk által, azon helyen és azon solennitással fogunk kiosztani, a' melly hely és solennitás ennekutánna fognak meghatározatni. —

II) Tzik. Minden tudomány és mesterség béli munka, minden hasznos talalmány, minden intézet, a' melly a' mezsei gazdaságnak vagy a' nemzeti szorgalmatosságnak palléroztatására szenteltetik, és a' végre, a' tizedik esztendő előtt egy esztendővel kihirdettetik vagy esméretessé tétetik, megjelenhet (concurrálhat) ezen nagy jutalmaknak elnyerések végett. —

III) Tzik. Az első jutalomosztás, a' Respublika' 18-ik esztendejében Brumaire' 18-kán történik. —

IV) Tzik. Ezek a' nagy jutalmak, rész szerént 10,000, rész szerént 5000 Frankból állók lesznek. —

V) Tzik. A' 10,000 Frankból álló nagy jutalmak lesznek kilentzen, és lesznek száma — 1)ször, a' Fizikából és Mathésisből való leg jobb két munkákért — 2)ször, egy leg jobb, akár régi akár ujj Historiai munkáért — 3)ször, valamely mester ség vagy manufaktúra béli leg hasznosabb találmányért — 4)szer, valamely mezei munka vagy egyéb nemzeti szorgalmatosság béli leg hasznosabb intézetnek felállításáért — 5)ször, a' Frantzia theatromon eljázdódó leg szebb komédiai munkáért, akár víg akár szomorú legyen — 6)szor, a' festés és metzés béli leg szebb két munkákért, hanem a' mellyeknek a' mi Historiánk béli nevezetesebb vagy fényesebb történetek között valamellyet, kell ábrázolni. — 7)szer, a' Császári theatromon eljázdódó leg szebb Operáért, énekes játékért. —

VI) Tzik. Az 5000 Frankokból álló nagy jutalmak lesznek 13 man, és adódnak — 1)ször, a' Császári vagy akár melly más könyvesházakban találtató, régi vagy Napkeleti, a' tudományokra, históriára, vagy mesterségekre nézve leg hasznosabb, tiz kézírásoknak lefordításokért — 2)ször, három kitsiny leg jobb poétai munkákért, a' mellyeknek a' mi Historiánkból való nevezetes történeteknek, vagy pedig olyan tselekedeteknek kellőtik a' tárgyoknak lenni, a' mellyek a' Frantzia névnek betsülletére és dicsőségére szolgálnak. —

VII) Tzik. — Ezen jutalmak a' Nemzeti Institutum négy Szakaszainak Titoknaksikból, és a' minden tizedik esztendő megelőző esztendő béli

Előelőikből álló Tanátsnak itélete és jóváhagyása
szerént osztatnak ki. —

„N a p o l e o n .

P á r i s b ó l, Oktob. 8. kán. Az itt lévő ágyuk-
nak Salvelövtséik, tegnap reggel 7 órakor a'
Császárnénak szerentsés megérkezését, hírül adták
a' Párisi népnek. Ő Felsége tegnapelőtti éjjel ér-
kezett meg St. Cloubba. Előtte Marschal Murat
és a' Felesége, Bonaparte Fr. Császári Hertzegalfz-
szony, jöttek egy hintóban.

P á r i s b ó l, Oktob. 9. kén. A' ma ki jött
Moniteurben ilyen hivatal szerént való leírása jött-
ki egy tengeri tsatának, a' melly Boulogne előtt
Oktob. 3. kára virradó éjjel történt —

B r u i x, Státustanátsos, az Oceanus partjai-
nak Inspektora és igazgatója, a' Betsületlégió 13-
dik Cohorsának fő vezére, az apró hajókból álló
Császári hajósereg Admirálissa: ő Császári Felsé-
gehez. Boulognében, Vendemiaire 11. kén (Ok-
tob. 3. kán).

S i r e! Szerentsémnek tartom Felségednek tu-
dósitást tenni a' felől, hogy az ellenség a' múlt éj-
jel a' mi hajóink lineáját nagy számú gyujtóhajók-
nak segedelmek által felégetni megpróbálta: de
nem érhetette el tzieljét. Két vagy három napok
ólta szembetünőleg nevedett az ő vigyázó hajói-
nak száma. Tegnap 52-re szaporodtak vala az
ő hajói, a' mellyeknek huizonöte igen tsakélynek
tettzett lenni, úgy hogy azonnal gyanakodni kez-
dettünk, hogy ezek talám gyujtó hajók lehetnek,
és az ellenség reánk akar ütni. Ezen vélekedésem-
ben én annyival is inkább megerőződtem, midőn

tegnap az ellenségnek egy Linea hajóját, három Fregátjait, két Brigjeit, és több Kutterjeit, a' mi lineánknak bal végétől valami másfél tengeri mértföld távolságra, megállapodni szemléltük volna. Minden környülállások kedvezők voltak az ellenségnek, egyebek között a' tenger vizének is éppen olyan folyamataja lévén, hogy a' gyujtó hajókat egyenesen hajtotta a' mi hajóink' lineájára. En is ehhez képpett tettem tehát minden előre való rendeléseket: a' parton lévő katonaságnak megparantsóltam, hogy vigyazóikat, jobbra, balra, és hátulról, állítsák-ki: Contre Admirális Lacrossének pedig számos ágyus tsolnakokat küldöttem segítségül ki az öbölbe, hogy azok által ha lehet kerültesse az ellenség' gyujtó hajóinak hátak megé. Lacrosse, a' lineánál találkozó hajós Kapitányokat ösazze hivatván, mindeniknek eleibe adta, hogy a' magokat előadható környülállásokhoz képpett ki-ki mit tévő legyen. A' tsata éjjeli tizenegyedfél órakor valósággal elkezdődött, a' melyet a' közelgető ellenség és a' mi szélén álló vigyazóink között támadott puskázás jelentettek. Az alatt a' gyujtó hajók is megindultak felénk a' melléjek rendeltetett tsolnakosoknak kormányozások alatt, a' kik azokat egy bizonyos távolságra vezérelvén, ott a' szélre és a' viz'folytára bízták, hogy azoktól hajóink' lineájára hajtattassanak: de a' mellyek azoknak útjokból kiállván, és előttök nyilást csinálván, azokat a' magok lineájokon keresztül botsátották, melyre nézve a' partok és ezen linea között lobbanván-fel és szakadván széllyel, hajóinkban semmi kárt nem tehettek. Tizenegy ezen gyujtó hajók közül a' tsatának elkezd-

dődésétől fogva reggeli 4 oráig, Vimereux és a' Heurti erősség között lévő partoknak szomszédságokban sült el, és szakadt széllyel. Kettőt, a' mellyeknek métsaik elaluván, széllyel nem pattanhattak, Vimereux mellett elfogtunk. Az ágyuzás mind két részről kemény vólt, és több ellenséges tsolnokok elfüllyedtek. Mi csak a' peniche nevű kisdud hajóink között a' 267-ik számot vesztettük el, a' mellyen Pruszsziai mérték és mód szerént készült mozsár ágyuk vóltak. Ennek Kapitánya egy ellenséges gyújtó hajót megfigyelvén, a' mely úgy láttzott, mintha egy tsolnaktól vezettetne, azonnal parantsóltá az alatta valóknak, hogy rá rohánván, fogják-el. Ezek engedelmeskedtek, hanem a' tsolnokon egy emberre sem találtak; azonközben alig közelítették a' gyújtóhajóhoz, hogy a' lángot vetvén széllyel pattent, még pedig oly nagy erővel, hogy a' mi tőlle nem messze lévő hajónkat egyszerre a' tengerbe merítette, és csak 27 emberek menekedhettek ki rólla az Anglus tsolnak' segedelme által, a' melyre felkapaszkodtak; oda veszttek, egy tisztünk, 13 katonánk, és 7 hajóslegényünk. Egyéb eránt az egész lineánál való vesztésünk egy kettétörött árbotzfából állott: és 7 embereink kaptak sebet. Az ellenség' vesztése felől nintsen semmi bizonyos tudósítás kezem között: hanem, hogy sok embert vesztett el, abból hozhatom ki, hogy több tsolnakjait elfüllyesztettük, a' mellyeken emberek ültek, és hogy azon tsolnakokról, a' mellyekkel a' gyújtóhajókat felénk vezették, nagy rendeletlenséggel és siettséggel takarodtak más hajókra által. Valamint az ágyútüz, úgy a' puskából való is, a' lineának most egy majd

más részénél, az egész éjjel meg nem szűnt, 's ennek a' puskából való tüzelésnek tulajdoníthatjuk nevezetesen azt a' rendeletlenséget, a' mellyel az ellenség azon tsolnakokat elhagyni kényszerített, mellyekkel a' gyújtóhajókat vezettette. &c." — Itt az alatta valóknak dicséretekre botsatkozván ki Bruix, azután így végzi szavait: — „

„Katonáinknak és hajóslegényeinknek ezen alkalmatossággal kiműtatott jó magokviseleteket, úgymint kellens, megdicsérni nem tudom; egy tsupa innepi solennitás vólt rájuk nézve ez a' tsata; valahányszor egy gyújtóhajó széllyel pattant, mindannyiszor ezen kiáltás hangzott a' levegőben: éljen a' Császár! éljen Nápoleon! —

„Három féle nemű gyújtóhajói vóltak az ellenségnek. Az egygyik nemű bizonyos Sloops és Cutter nevű apró hajókból állott; a' második neműeknek, húsz nyomnyi hosszúságú és három szélességű, ládaformájok vólt, és semmi arbotzfájok és vitorlaik nem lévén, 's a' vizből tsak alig érvénki, ezeket nagy bajjal lehetett éjtzakának idején látni; a' harmadik neműek végezetre, hordóhoz hasonlítottak, a' melly a' fenekével állván felfelé, valamely machinának segedelme által azonnal lángot vetett, mihelyest valamibe megütődött. A' benne lévő töltés ahhoz való gyuladó materiából állott; különbkülömb darabfákat is hánytak széllyel magokból, a' mellyeknek belső üregekbe gyuladó matéria vólt behelyheztetve, és valamely métsnek segedelme által, mint a' bombik, úgy gyuladtak meg. —

„Mj egész vigyázással, következés képpen bátorsággal és tsendességgel vártuk el az ellenség-

nek ezen expeditzióját; minden ember a' kirendelt helyen állott; a' tüzöltő szerszámok készen állottak; a' kerülő strazák rend szerént való tsendességgel járkáltak kiszabott útvonalokon. Ma tíz órakor Napkeletről kezdett fújni a' szél; minden előre való jelek szélvész jelentettek, a' mellyet az ellenséges hajók is észekbe vévén, úgy látszik, hogy az Angliai partok felé kezdetek evezni. Méltóztassad, Sire! elfogadni azt a' mély és megsérthetetlen tiszteletet, a' mellyel én szerentsémnek tartom lenni a' Felséged' leg hűségesebb szolgája — „

„Bruix.

Batava Respublika.

Az idővel járó környülállásoknak a' Batava Respublikai eddig való több személyekből állott Országglószék is fejet akar hajtani. A' Direktorium a' felett tanátskozott ezen napokban, hogy valyon nem jó lenne-e a' mostani Konstitúción némely változtatásokat tenni. Három a' Direktorok között úgy veledett, hogy ezen változások a' mostani időhöz képpett szükséges képpen megkivánattatnának. Sept. 27-kén ismét elő fordulván ugyan ezen kérdés: ekkor végképpen meghatározta a' Direktorium. hogy a' környülállásoknak már most ők is engedvén, ne hebehurgyálkodjanak ugyan, hanem tsakugyan készittsenek egy jól megfontolt új Konstitúció plánumát. — Leg főbb változás leszen, mint előre szemlélni lehet az, hogy a' fő hatalom a' sok kezekből kivétettévé, nagy részint egy ember' kezébe fog letétetödni: ez az egy ember pedig most közelébről az a' Schimmelpennink fog lenni, a' ki mint Batavus Követ már jó idő

ólta Párisban tartózkodik. A' van Itzélba vétet-
tetve, hogy a' másod rangú tisztek száma, a' melly
eddig szükségtelenül igen nagy vólt, a' Status' köl-
tségének könnyebbitésére, sokkal lejjebb szállit-
tassék.

S p a n y o l O r f z á g.

Lehetetlen leírni azt a' rettenetes inséget, a'
mellybe a' Sárgahideg a' Malagai lakosokat hely-
hezette. Monda, Antequera, és Velez - Malaga,
azok a' helységek, a' mellyekre, a' leg újjabb tu-
dósítások szerént, a' fő városból már kiharapod-
zott ez a' döghalálnál veszedelmesebb nyava!ya.
A' fő városban Malagában nem lévén emberek a'
holt testeknek eltemetésekre, ezek a' házakban
rothadnak öszsze, és úgy teszik a' levegőt még dö-
leletesebbé. A' szegényebb emberek lakhelyeiken
a' külső városokban már élő embert is alig lehet
látni. Azt beszélik, hogy Kádixból akar az Or-
száglószék gályára intéltetett fogjokat oda küldé-
ni, hogy a' holtakat eltemessék, és a' még életben-
lévőkhöz segedelemmel legyenek, oly jutalomigéret
mellett, hogy ha életben maradhatnak (t. i. ezen
gályákra küldetett fogjok), szabadságba helyhez-
tetődnek.

„Ez a' Malagai Sárga hideg (így irnak Mar-
siliából Sept. 21 kén) sokkal veszedelmesebb ter-
mészetű a' valóságos pestisnél. Nállunk az 1711-
ik béli pestis miatt, a' melly egy egész esztendeig
kegyetlenkedett, valami 30 ezer ember lett annak
áldozatjává: Malagában ellenben 5 hetek alatt 10
ezer holt meg. Ha még 5 hetekig úgy tart, az
egész város ki fog halni. Most már az Országló-
szék parantsolatjából mind azok a' lakosok, a' kik
a' Sárgahidegnek ujontoni kiütésekor széllyel fu-

tottak vala, öszsze fogdosztatván, a' többi emberek társaságától elzárattatnak. A' ki egy ilyen embert magához befogad, annak háza 40 napig bezáratva tartatik. Leg roszszabb az, hogy mostan nem ragadás által terjedett el vagy ütött - ki a' nyavalya, mint előbbször, mikor Malagába hozattatott, hanem, mint az Orvosok vélekednek, meg az első alkalmatossággal vette - bé magát az emberek testébe.

M a d r i d b ó l, Sept. 14-kén. Meghatározta ő Királyi Felsége, hogy az országot ostorozó inségeknék elfordittatások végett [az egész birodalomban közönséges áhítatosságok és immáttságok tartassanak, és az Isteni segedelemért az egekre buzgó fohászkodások botáttassanak fel. Egyzersmind megparantsólta ő F. ge az országbéli Tanátszékeknek és Fő Hivataloknak, hogy egygyikén ezen áhítatosságra rendeltetett napoknak, minden fogházakat eljárjában, és a' szegény szenvedő rabok' keserves sorsának lehető enyítését eszközöljék. A' közönséges imátkozásnak napjain sem komédiai játékok, sem barmoknak viaskodásaik nem tartatnak.

Hogy a' minden napi kenyér béli fogyatkozásnak elejét lehessen venni, az Anglus Királyhoz folyamodott a' Spanyol Király, oly kérelemmel, hogy parantsólja meg a' maga zsákmányoló hajóinak, hogy semmi a' féle idegen hajóknak útjokat, a' mellyek valamelly Spanyol kikötőhelybe akarnak gabonával bévezni, el ne állják: a' melly tekintetben teljesítette is ő Nagy Britanniai F. ge a' Spanyol Király' kívánságát.

Azt jegyzik meg a' múlt Aug. 25 - kén Spanyol országnak majd minden részeiben uralkodott

földrengésről, hogy ugyan az Hollandiában, és Orlasz Országban is, nevezetesen a' Pápa Státusai-ban, ugyan azon napon a' földnek hathatós ingása által jelentette magát; a' Vezuv pedig tsakugyan azon napon keményen hányta a' tüzet.

Keménységét vagy hathatóságát ezen földrengésnek Spanyol országban meg lehet tsak az egy Almeira várossának szomorú környülállásaiból nélni: — „

„Reggeli kilentzedfél órakor (igy szoll az Almeirai tudósító) valami föld alatt való siket zúgás hallatott, a' melly után valami 3 fertály órányi idő alatt három rettenetes és többnem éppen ilyen kemény rengések történtek. A' lakosok mind ki szaladtak házaikból, és rész szerént a' piatzokon rész szerént a' mezőn telepedtek meg. Az egész városban nem maradt egy ház, a' mellyen repedések ne volnának; nagy részint öszsze omlottak, nagy részint pedig öszszeomlással fenyegetőnek. A' három nagyobb rendüléseknek alkalmatosságával a' tornyok láthatólag ingadoztak, az azokban lévő harangok kolompóltak, a' lámpások kialudtak, és a' házakban lévő almáriumok és egyéb házi portékák egymásra dűledeztek. Most már a' templomok' ajtai bezárattatva ülnek, mivelhogy a' falak ledűlő félben vannak; az Istentisztelet a' szabad ég alatt menyen véghez. A' magokat jobban bíró Familiák, és egyebek között a' Sz. Kláráról és a' Szűz Mária fogadásáról neveztető Apátzák is a' mezőn akarnak magoknak ideig való lakhellyül szolgáló kunyhókat építtetni. — A' Középtenger' partjai mentiben majd minden Spanyol városokból efféle szomorú hírek érkeznek. A' Rochettai sófőző helyet egészen víz

alá borította ez a' föld rengés, és sok ezer mázsa só oda lett, a' Popolói Kastély egészen öfzse omlott; Delias városában az embereknek nagy száma az omlások alá temettetett; Bugnol várossát a' viz elborította; Bella Villa della Palma egy tsupaköomlássá vált; a' Feliczi toronyból egy harang a' földre ugrott. Elé sem lehet mind számlálni mindent, a' mi történt.

O l a s z O r s z á g.

Nápolyból, Sept. 25-kén. Az itt felállott Jezuiták' Kollégyomának esztendőnként való jövedelemül a' Király 40 ezer species tallérokat rendelt. A' Királyné házi készületet rendelt szakokra. Minden felől feles ajándékokat küldenek nékik.

Bolognából, Oktob. 3-kán. Bonaparte Paulina a' Napoleon Császár testvére a' ferjével Borghese Hertzeggel Romából Páris felé utazván, ide érkeztenek. — Alsó Olasz országnak részeire a' Gen. St. Cyr' vezérlése alatt lévő Fr. sereg' erőssítésére, számos sereg utazik itt keresztül Felső Olasz országból 8 napok óta.

* *

H á z i g a z d a s á g i j e g y z é s e k.

A' válzon fejéritésről, és egy más különös fejérités módjáról, egy két szó.

A' válzon fejérités nagy tikkelye a' gazdálkodásnak a' melyből tsupán keresik éle meket sok ház népek hazánk felső részében, úgymint a' hol a' sok apró patakos helyek leg alkalmasabbak erre a' munkára, 's a' lakosok is, nem lévén feletőbb el foglaltatva a' mezsei munkától, arra leg jobban reá érek. Vagynak mindazáltal Magyar Ország alsó részében is sok olyan helyek a' hol

ezt a' mesterséget szinte olyan jól lehetne folytatni,
 a' mezei munkában való minden hátra maradás
 nélkül. A' fejtítésre t. i. alkalmasok mind azok
 a' helyek, a' hol folyó viz, vagy tiszta patak van,
 mellyeknek füves partjaira a' vizes vásznakat úgy
 ki lehet teregetni, hogy el ne sárosódjanak. Az
 állótók, és kút vizek, erre a' tételre éppan alkal-
 matlanok, mivel ezek többnyire sárosok, vagy más
 olyan részeket foglalnak magokban, mellyek a'
 vásznat meg fogják, és még inkább el mottokolják;
 innen van az, hogy a' kút vizben fejtített vász-
 nak, többnyire sárgák, és nem fejérek szoktak len-
 ni. — Leg jobb idő a' fejtítésre Aprilis, és Má-
 jus hónap, mivel még ekkor a' napnak felettébb
 nagy ereje nintsen, és így a' vizes vászon hirtelen
 meg nem száradhat, de igen soká sem marad egy-
 szeri meg áztatás után vizeffen, mivel ekkor főjnak
 leg inkább a' tavaszi szárasztó szelek; — e' pedig
 a' leg jobb fejtítés módja, hogy se igen hirtelen
 meg ne száradjon a' vászon, se' az egyszerre ma-
 gába bé vett vizet, egy végben sokáig meg ne tar-
 tsa. Ezekben a' hónapokban, még a' mezei mun-
 ka sem olyan sürgető, hogy a' fejtő nép, a' fejtí-
 tésre ott a' hol abban mód lehet, rá ne érhesse.
 — A' közönléges fejtítés módja, hogy t. i. a'
 szennyes vásznat napjában gyakran vízbe mártják,
 és azután a' napra ki teregetik, — minden előtt
 esmeretes. Némelylek, hogy a' vászon annál fe-
 rébb legyen, egynéhányszor mézses vízbe mártják
 de ez felettébb káros szokás, mert a' méz a' vá-
 szon fonál szálait meg erőtelenti, kérgessé, és tö-
 redékennyé teszi. Ha azért valaki szép fejtő vász-
 nat akár készíteni, azt leg jobb móddal el érne-
 ti így: ha a' vízbe való mártogatás közben, egy-

néhányszor a' vázsnat meleg lúggal meg önti, és azután vigyázva ki fatsarja, vagy ki sujkolja, de itt arra kell vigyázni, hogy a' lúg felettébb erőse ne legyen, mert úgy a' vázsonszálai nagyon meg erőtelenedhetnek; — azomban, szűklég a' fejtítés alatt arra is vigyázni, hogy a' vázson soha tökéletesen meg ne száradjon. — A' fejtítés tzélja ez, hogy az által, a' vázsonban rész szerént természettel benne lévő, rész szerént a' fonás, szövés alatt hozzá ragadott motsok, belöle ki vétetődjön; ez némü némü képpen egy bizonyos rothadás által megyen véghez, mely a' nevezett motskot apródonként mintegyfel olvasztja, mellyet a' vázsonnal gyakori vízbe való mártása, és a' napra való ugyan annyiszori ki tétele tselekszik, melynek mind addig kell folytatódni, mig a' már meg rothadt részeket a' víz le mossa, a' meg maradtakat pedig a' nap melege segittségével apródonként a' rothadás által el rentja. Ezt tselekezi a' lúg is, hanem hamarébb és nagyobb erőben, mint a' közönséges víz; és ez az oka, hogy a' meleg lúggal olykor olykor meg öntözött vázson sokkal fejérbb lesz mint a' mellyet csak tiszta vízben fejtítettek; — ez az oka annak is, hogy miért nem kell a' lúgnak felette erősnek lenni, mert így nem csak a' könnyebben fel olvadható részeket, úgy mint a' motskot, hanem a' fonál szálakat is el rágja; utóljára ez annak is az oka, hogy miért nem jó a' vázsnat tökéletesen meg száradni hagyni, mert így mind annyiszor félbe szakasztódna a' víznek és napnak egygyesült rothasztó ereje, következésképpen hova tovább későre fejéredne meg a' vázson. —

Van még egy más fejtítés módja, melynek

ugyan nagyobb darab vásznak körül hasznát nem lehet venni, mivel felettébb költséges volna, hanem a' mellyel a' fejér ruhákban esett, 's ki menni nem akaró motzkokat és petséteket tökéletesen ki lehet venni. Ez a' közönséges konyha sónak erőls Spiritusa, (acidum muriaticum Oxygenatum) mely még a' leg tartósabb 's állandóbb szinnel festett Kártonból is úgy ki veszen minden szint rövid idő alatt, hogy a' festéknek még csak nyomát sem lehet rajta meg esmerni. Bertholet nevezetű hires Chymicus fordította ezt a' spiritust leg először erre a' tételre; de, már ő előtte, tudott a' köznép a' tapasztalásból ilyen formát a' konyhasóróól. Régi szokás t. i. az, mely még ma is meg van, hogy mikor az asztal abroszra, veres bor, vagy tükla lész ömlik, egyszeribe bé hintik sóval hogy meg ne lássék rajta, és így valósággal, ha ezután, a' mosás által ki nem megyen is sokszor a' vereis szín egészen belöle, de iagyen sem látzik meg olyan nagyon benne, mintba bé nem lett volna sóval hintve. Ezt a' következt nem egyébnek lehet tulajdonítani, hanem a' só savanyúságának, vagy Spiritusnak, melly ilyenkor mintegy ki fejlődik a' konyha sóból. — Ennél még sokkal nevezetesebbek azok a' próbatételek, mellyeket Beddoe, és ő utánna mások a' konyha só erőls Spiritusával némely Szeretsenyeken tettek, kiket ez által kevés idő alatt tökéletesen meg fejeritettek. Ezekből, mellyek' hitelére, tanúbizonyságaink vannak, világosan meg tettik, mely nagy ereje legyen az említett Spiritusnak, még a' természeti színeknek is meg változtatására, sőt egészen való elrontására.